

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

МОМОТ ОЛЕНА ОЛЕГІВНА

УДК 378.011.3.015.31-051:613/614 (043.3)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
В УМОВАХ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО
СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

13.00.07 «Теорія і методика виховання»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка Міністерства освіти і науки України

Науковий консультант доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Гриньова Марина Вікторівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
декан природничого факультету

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бойчук Юрій Дмитрович,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
проректор з наукової роботи

доктор педагогічних наук, доцент
Мірошніченко Валентина Іванівна,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри педагогіки
та соціально-економічних дисциплін

доктор педагогічних наук, доцент
Кучай Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II,
професор кафедри педагогіки та психології

Захист відбудеться «07» листопада 2019 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «04» жовтня 2019 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Сопівник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виховання культури здоров'я особистості – нагальна проблема сучасної психолого-педагогічної науки і практики, адже здоров'я – основа благополуччя та розквіту нації, джерело щасливого повноцінного життя. Країною повинні керувати люди натхненні, творчі, а для цього вони мають бути, насамперед, здоровими. Тільки здорова людина спроможна творчо мислити, самореалізовуватися, досягати успіхів, рухатися поступально, сприяти розвитку нашого суспільства.

В умовах сучасного суспільства, якому притаманне техногенне навантаження на природу, глобальне погіршення стану довкілля, загострення суперечностей між результатами діяльності людини й законами природи, проблема збереження та зміцнення здоров'я підростаючих поколінь особливо актуальна. У Конституції України, законах України «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Регламенті проведення Міжнародного дня студентського спорту, Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, Концепції вищої освіти України окреслено основні завдання поліпшення та зміцнення стану здоров'я людей різного віку, запровадження правових, економічних, управлінських механізмів, забезпечення конституційних прав громадян на охорону здоров'я; шляхи реалізації міжгалузевих стратегій, спрямованих на формування здорового способу життя.

Порушенню проблематики зі збереження здоров'я людини у світовій педагогічній думці сприяли праці античних філософів доби Відродження (Кампанелла Т., Меркуріаліс І., Мор Т., Рабле Ф., Да Фельтре В. та ін.), педагогів Нового і Новітнього часу (Монтессорі М., Песталоцці Й., Френе С., Штайнер Р. та ін.). Становлення й розвиток проблеми здоров'язбережування людини у вітчизняній педагогіці пов'язані з народними традиціями, з першими педагогічними творами доби Київської Русі (зокрема з «Повчанням дітям» Володимира Мономаха), виховним досвідом козацької педагогіки, педагогічною діяльністю братських шкіл і Києво-Могилянської академії. Фундаментальні наукові розробки з теорії та практики формування здорового способу життя належать видатним науковцям: О. Бутовському, В. Короленку, П. Лесгафту, Т. Лубенцю, А. Макаренку, С. Русовій, Г. Сковороді, В. Сухомлинському та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує багатогранність проблеми здоров'язбережування: обґрунтовано принципи, зміст, форми й методи педагогіки здоров'я як галузі педагогічного знання (Бойчук Ю., Горащук В., Гриньова М., Левченко В., Лук'янченко М., Омельченко С., Оржеховська В., Смірнов М., Ткаченко В., Цьось А. та ін.); аргументовано цілісний підхід до формування здоров'я людини (Апанасенко Г., Бойченко Т., Гончаренко М. та ін.); розроблено шляхи створення здоров'язбережувального освітнього середовища (Малихін О., Мануйлов М., Миронюк Т., Тарасенко Н. та ін.); створено методологічні засади здоров'язбережувальної діяльності (Башавець Н., Закопайло С., Завидівська Н., Омеляненко В., Оржеховська В.,

Страшко С. та ін.); досліджено теоретичне підґрунтя для застосування здоров'язбережувальних технологій у навчальній та позанавчальній діяльності (Ващенко О., Воронін Д., Гаркуша С., Єфімова В., Міхеєнко О., Носко М., Петров В. та ін.).

Результати теоретичного аналізу досліджуваної проблеми свідчать про зростання інтересу вітчизняних дослідників до професійної підготовки майбутніх учителів закладів вищої освіти, при цьому вони розглядають такі аспекти проблеми: теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до здійснення природознавчої освіти в початковій школі (Біда О.); професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання (Вільчковський Е.); теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у закладах вищої освіти (Сущенко Л.); теоретико-методологічні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у закладах вищої освіти (Тимошенко О.); теоретичні і методичні основи природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у педагогічному закладі вищої освіти (Хоменко П.); формування саморегуляції майбутнього вчителя технологій в процесі особистісно-орієнтованої професійної підготовки (Цина А.) та ін.

Питаннями виховання особистості в різні часи займалися І. Бех, Ю. Бойко, Ю. Бойчук, С. Вітвицька, В. Горащук, М. Гриньова, О. Дурманенко, І. Зязюн, А. Кузьмінський, Т. Кучай, С. Максимюк, В. Мірошніченко, Н. Мойсенюк, В. Омеляненко, В. Оржеховська, В. Радул, М. Савчин, Р. Сопівник, Т. Туркот, О. Федорцова, В. Ягупов та ін.

У контексті дослідження важливою є значна кількість сучасних наукових і методичних праць, автори яких питання збереження здоров'я та здоров'язбережувального середовища розглядають в окремих аспектах: формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів біології засобами інноваційних технологій в умовах освітнього середовища закладу вищої освіти (Миронюк Т.); теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності (Єфімова В.); підготовка майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в дошкільному навчальному закладі (Циплюк А.); дидактичні умови здоров'язбережувального навчального середовища (Ільченко В.); здоров'язбережувальне середовище та фізичне виховання у закладі вищої освіти як складові в структурі зміцнення здоров'я студентів (Митчик О., Іщук О. та ін.); теоретико-методичні засади залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури (Сичов С.); підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи (Осадченко Т.); творче освітньо-виховне середовище: теоретичний і практичний концепти (Приходченко К.); здоров'язбережувальне середовище як засіб становлення особистості (Бойчук Ю., Свиридюк О. та ін.); основні аспекти здоров'язбережувальної роботи в середовищі навчального закладу (Чешенко О.); теоретичні і методичні засади реалізації здоров'язбережувальних технологій у процесі діяльності майбутніх учителів біології (Дяченко-Богун М.); здоров'язбережувальне виховання підлітків основної

школи в навчально-виховному процесі (Козак Н.); теоретичні основи формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців-економістів (Башавець Н.); формування культури здоров'я різних верств населення (Бабич В.); здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні (Воєділова О., Гаркуша С., Мірошніченко В., Носко М. та ін.); формування здорового способу життя молоді: проблеми, перспективи (Балакірева О., Вакуленко О., Яременко О. та ін.).

В Україні існує чимало молодіжних громадських організацій і об'єднань як рушійної сили, потенціалу, середовища для розроблення та реалізації проектів виховання особистості. В умовах демократизації суспільства виховна діяльність таких громадських організацій спрямована на активне залучення молоді до різних форм самореалізації, творчості, що сприяє запобіганню негативних виявів у сфері громадської поведінки, у міжособистісних взаєминах. Значний виховний потенціал мають Національний олімпійський комітет України, Олімпійська академія України (Баженков В., Бака М., Башенко Б., Бойко В., Борзов В., Бубка С., Булатова М., Єфімов А., Заброта В., Запорожанов В., Крюков Ю., Кулик В., Мічуда Ю., Павленко Ю., Платонов В. та ін.), мета яких популяризувати олімпійські ідеї, реалізувати олімпійську освіту поміж широких верств населення; пропагувати здоровий спосіб життя та залучати молодь до фізкультурно-спортивних занять; формувати загальну культуру особистості; створювати здоров'язбережувальне середовище в закладах освіти.

Аналіз наукових джерел, нормативно-правових актів, досвіду виховання майбутніх учителів, практики організації виховного процесу в закладі вищої освіти дав змогу виявити низку суперечностей, а саме між:

- значною кількістю ідей щодо створення здоров'язбережувального середовища відповідно до сучасної концепції вищої освіти України й недостатнім розробленням концептуальних основ виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти;

- вимогами до змісту виховання особистості майбутнього вчителя та рівнем його вихованості в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти;

- тенденцією зростання соціального запиту щодо культури здоров'я майбутнього вчителя й недостатнім рівнем реалізації технологій, форм та методів повноцінного збереження й зміцнення здоров'я майбутнього фахівця;

- можливостями олімпійського руху у вихованні особистості в здоров'язбережувальному середовищі і браком належного застосування форм та методів його використання для створення організаційно-педагогічних умов виховання майбутнього вчителя у закладі вищої освіти.

Соціальна і практична значущість, а також необхідність виховання майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, недостатня наукова розробленість проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогічної майстерності і менеджменту імені І. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за темою «Саморегуляція успішної навчально-виховної діяльності студентської та учнівської молоді» (номер державної реєстрації 0118U004309).

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягала у розробленні, обґрунтуванні та впровадженні в освітній процес теоретико-методичних засад виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

– з'ясувати стан досліджуваної проблеми виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища та охарактеризувати сутність і зміст основних категорій дослідження;

– розкрити основні тенденції, проблеми та принципи виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– охарактеризувати провідні положення концепції виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– обґрунтувати зміст і структуру моделі виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– визначити критерії, показники та рівні вихованості особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– узагальнити практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– розробити, охарактеризувати, апробувати й експериментально перевірити технологію виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти у визначених організаційно-педагогічних умовах.

Об'єкт дослідження – виховання особистості майбутнього вчителя в закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – теоретичні і методичні засади, організаційно-педагогічні умови та технологія виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти.

Концепція дослідження охоплює три взаємопов'язані концепти, що сприяють реалізації головної ідеї дослідження.

Методологічний концепт відображає взаємозв'язок і взаємодію теоретико-методологічних підходів до виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти, а саме: системний підхід передбачає розгляд цілісного багаторівневого, взаємозалежного, детермінованого, відкритого процесу виховання особистості

майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти в його постійному розвитку й саморозвитку; аксіологічний підхід полягає в орієнтації особистості майбутнього вчителя на формування загальнолюдських, професійних, здоров'язбережувальних цінностей та особистісний рівень у здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; індивідуальний підхід вимагає вибору та проведення виховних заходів, які найбільш відповідали б особливостям майбутнього фахівця і внаслідок цього давали б максимальний ефект; діяльнісний підхід реалізується в контексті життєдіяльності конкретної особистості, забезпечує розкриття потенціалу та можливостей майбутнього вчителя в процесі виховання в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; компетентнісний підхід скеровує діяльність на формування низки здоров'язбережувальних компетентностей, що зумовлюють готовність особистості майбутнього вчителя практично діяти та творчо застосовувати набуті знання; інформаційний підхід концентрує увагу особистості майбутнього вчителя на використанні всіх видів інформування в процесі виховання в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; синергетичний підхід дає змогу визначити перспективи співробітництва та розвитку в процесі виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; формування нового уявлення про складноорганізований процес виховання, знань та способів взаємодії; середовищний підхід зумовлює з'ясування взаємозалежності явищ, процесів і станів та віднайдення шляхів трансформації у середовищі; технологічний підхід ґрунтується на проектуванні способу організації процесу виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти з послідовною орієнтацією на чітко окреслені цілі та кінцевий результат.

Теоретичний концепт визначає систему філософських, психолого-педагогічних та здоров'язбережувальних ідей, вихідних категорій, основних понять, дефініцій, оцінок, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваного явища, що містить низку основних їх положень: зміст і структуру виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти необхідно виявляти на основі теоретичного обґрунтування понять «здоров'я», «середовище», «освітнє середовище», «здоров'язбережувальне середовище», опису його місця в освітньому процесі закладу вищої освіти, обґрунтуванні ефективних методів, засобів, форм зміцнення здоров'я майбутніх учителів: формування мотивації в науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів до створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти; створення умов для функціонування фізичної культури; формування культури здоров'я в особистості майбутнього вчителя; самовиховання, самооцінка, самоаналіз; виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти як процес має свою мету, зміст, принципи (любові до себе і до свого оточення; здоров'язбережувальна вихованість; саморегуляційності; свідомості й активності; працелюбності й

ініціативності; взаємодія вищої школи та особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі; індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя; результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій) і передбачає оволодіння майбутніми фахівцями знаннями про збереження здоров'я та здоров'язбережувальну поведінку в усіх сферах життєдіяльності, сформованість умінь і навичок застосовувати здобуті знання в практичній діяльності; модель виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, що включає цільовий, змістовий, процесуальний і контрольний-результативний блоки, повинна стати органічним складником виховного процесу майбутнього фахівця, забезпечити якісне засвоєння теоретичних знань, закріплення умінь і навичок, опанування технологій, методів (переконання, заохочення, покарання, дискусії, олімпійський приклад, змагання), форм (лекції, консультації, круглі столи, тренінги, бесіди, обговорення, методичні семінари, зустрічі з видатними людьми, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота, олімпійські вікторини, олімпійські тижні, олімпійські читання, фізкультурно-спортивна діяльність, майстер-класи) та засобів (олімпійська література, олімпійський рух, біографія олімпійців, навчально-методичні та навчальні посібники, навчальні й робочі програми, тестові завдання, раціональне та збалансоване харчування, раціональний режим дня, фізичні вправи) здоров'язбережувальної діяльності, розвиток рухових якостей, активності, самооцінки.

Технологічний концепт передбачає визначення критеріїв (мотиваційно-ціннісний; когнітивний; процесуально-діяльнісний; практичний), показників (сформованість мотивації та ціннісних орієнтацій; здоров'язбережувальні знання, уміння й навички; опанування технологій, методів і засобів здоров'язбережувальної діяльності; розвиток рухових якостей, самооцінка, активність, корекція власної поведінки) та рівнів (високий, достатній, середній, низький) вихованості; експериментальне розроблення, перевірку технології й організаційно-педагогічних умов (створення здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти; формування здоров'язбережувальних компетентностей особистості майбутнього вчителя закладу вищої освіти; інноваційно-оздоровчий клімат у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів закладу вищої освіти; впровадження в освітній процес закладу вищої освіти навчально-методичного забезпечення й методики його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя) виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти. Процес упровадження технології виховання особистості майбутнього вчителя передбачає такі етапи: мотиваційний; засвоєння здоров'язбережувального матеріалу; вироблення здоров'язбережувальних умінь та навичок у поведінці майбутнього фахівця.

Методи дослідження. З-поміж теоретичних методів дослідження основними були: концептуально-порівняльного аналізу (вивчення педагогічної, філософської й психологічної літератури, нормативно-законодавчих та інструктивно-методичних документів України про вищу освіту, навчально-

програмної документації, навчальних посібників за темою дослідження); структурно-системного аналізу (теоретичний аналіз проблем, моделювання систем, що досліджуються, порівняльний, зіставлювальний і ретроспективний аналізи, діагностика і прогнозування вихідних підходів та наслідків дослідження); вивчення та узагальнення педагогічного досвіду науково-педагогічних кадрів у процесі виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти. Серед емпіричних методів – діагностичні (бесіди, анкетування, соціологічні спостереження, опитування, тестування); праксиметричні (порівняння, аналіз, узагальнення) для виокремлення й уточнення сукупності організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний етапи) для перевірки технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти. Аналіз й обробку результатів дослідження здійснювали за допомогою методів математичної статистики: порівняльного, кількісного аналізу і статистичних розрахунків за критерієм Пірсона – для підтвердження достовірності результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

вперше:

– здійснено цілісне дослідження концепції виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– розкрито зміст (формування мотивації в науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів до створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти; створення умов для функціонування фізичної культури; формування культури здоров'я в особистості майбутнього вчителя; самовиховання, самооцінка, самоаналіз) і принципи (любові до себе й до свого оточення; здоров'язбережувальна вихованість; саморегуляційності; свідомості й активності; працелюбності й ініціативності; взаємодія вищої школи й особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі; індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя; результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій) виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– визначено критерії (мотиваційно-ціннісний; когнітивний; процесуально-діяльнісний; практичний), відповідні показники (сформованість мотивації та ціннісних орієнтацій; здоров'язбережувальні знання, уміння й навички; опанування технологій, методів і засобів здоров'язбережувальної діяльності; розвиток рухових якостей, самооцінка, активність, корекція власної поведінки) та рівні (низький, середній, достатній, високий) вихованості особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– теоретично обґрунтовано модель виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– розроблено технологію виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти у визначених організаційно-педагогічних умовах;

уточнено й модифіковано поняття «здоров'язбережувальне середовище», «особистість майбутнього вчителя», «здоров'язбережувальна активність», «олімпійський приклад», що дало змогу підсилити понятійний апарат теорії і практики виховання;

удосконалено теоретичні та методичні основи викладання навчальних дисциплін («Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі», «Спортивно-педагогічне вдосконалення») та реалізовано в практиці виховання особистості майбутнього вчителя модель впровадження олімпійської освіти в освітній процес закладів вищої освіти;

подальшого розвитку набули провідні наукові ідеї та концептуальні підходи, обґрунтовані в сучасній педагогічній науці, практиці та застосовані в процесі виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного забезпечення з навчальних дисциплін: «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі», «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (навчальні програми, методичні вказівки та рекомендації, тестові завдання, питання для самостійного опрацювання тощо), а також навчального посібника «Збірник тестових завдань зі спортивних дисциплін», який забезпечує формування цілісної системи теоретичних і методичних знань, практичних умінь й навичок проведення різних форм занять з видів спорту, навчально-методичних посібників «Варіативний модуль «Міні-футбол», який включає в себе короткий словник термінології, зразкові комплекси вправ для навчання основних технічних елементів з міні-футболу (футзалу), і «Алгоритм збереження здоров'я: методичні поради та рекомендації», який об'єднує інформацію про розроблений навчально-методичний супровід із метою забезпечення ефективного впровадження технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; у розробленні моделі впровадження олімпійської освіти в освітній процес закладів вищої освіти, яка включає ефективні форми й методи формування олімпійських знань в особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

Матеріали дослідження, модель упровадження олімпійської освіти й розроблений авторський навчально-методичний супровід можуть бути використані у процесі виховання особистості майбутнього вчителя в закладі вищої освіти, покладені в основу створення навчальних курсів, спецкурсів для

студентів, авторських програм і навчальних посібників, програм розвитку, а також застосовуватися в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; Вищого навчального закладу у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі»; Полтавського інституту бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая; Полтавської державної аграрної академії; Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка; Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького; Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, в освітній процес закладів середньої освіти Полтавської області.

Особистий внесок здобувача. Автором визначено мету та завдання дослідження, методи їх виконання, опрацьовано й узагальнено дані наукової літератури за темою дисертації, узагальнено та систематизовано отримані результати досліджень, статистично їх оброблено, сформульовано висновки, написано й оформлено дисертацію. Основні наукові положення та висновки, наведені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання й застосовані лише для їхнього підкріплення.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему: «Педагогічні умови виховання здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацьких спортивних школах» зі спеціальності 13.00.07 «Теорія і методика виховання» захищено у 2010 р. в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля, її матеріалів у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового пошуку обговорено на: III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах» (м. Чернівці, 2014 р.); XV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (м. Суми, 2015 р.); Міжнародній науковій конференції «International Trends in Science and Technology» (м. Варшава, Республіка Польща); Міжнародній науковій конференції «Modern Scientific Achievements and Their Practical Application» (м. Дубай, Об'єднані Арабські Емірати, 2017 р.); Міжнародній науковій конференції «Science and Education – Our Future» (м. Дубай, Об'єднані Арабські Емірати, 2017 р.); регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасного фізичного виховання та спорту» (м. Полтава, 2015 р.); регіональному науково-методичному семінарі «Фізична культура в загальноосвітніх школах: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2015 р.); V Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2015 р.);

регіональному науково-методичному семінарі «Сучасні тенденції фізичного виховання і спорту» (м. Полтава, 2017 р.); II науково-практичній конференції «Спортивний літопис Полтавщини: сторінка історії, славетні імена» (м. Полтава, 2017 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Роль фізичної культури і спорту в становленні та зміцненні генофонду нації» (м. Полтава, 2017 р.); VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2017 р.); III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії та перспективи» (м. Полтава, 2017 р.); II Міжнародному симпозиумі «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» (м. Київ, 2018 р.); Міжнародній науковій конференції «Scientific and Practical Results in 2017. Prospects for Their Development» (м. Дубай, Об'єднані Арабські Емірати, 2018 р.); Міжнародній науковій конференції «Innovative Technologies in Science» (м. Дубай, Об'єднані Арабські Емірати, 2018 р.).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 45 наукових праць, з яких 2 монографії, 3 посібники, 7 статей у наукових фахових виданнях України, 10 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 4 статті в наукових виданнях іншої держави, стаття в іншому науковому виданні, методичні рекомендації, 2 навчальні програми, 3 авторські свідоцтва та 12 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел літератури налічує 601 найменування. Загальний обсяг дисертації становить 552 сторінки. Робота містить 18 таблиць і 29 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення, особистий внесок здобувача, подано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти**» проаналізовано загальнотеоретичні основи виховання особистості майбутнього вчителя, розкрито сутність поняття «здоров'язбережувальне середовище закладу вищої освіти». Описано зміст і структуру виховання майбутнього фахівця в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, представлено авторську концепцію, її основні положення.

Теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури дозволив з'ясувати сутність понять, що характеризують основи виховання особистості

майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, поміж яких: «здоров'я», «середовище», «освітнє середовище», «здоров'язбережувальне середовище» (Башавець Н., Бобрицька В., Бойченко Т., Бойчук Ю., Вакуленко О., Ващенко О., Воронін Д., Гаркуша С., Горащук В., Гриньова М., Жабокрицька О., Завидівська Н., Закопайло С., Кузьмінський А., Лапаєнко С., Лук'янченко М., Малихін О., Мануйлов Ю., Омельченко С., Омеляненко В., Оржеховська В., Новописьменний С., Носко М., Палічук Ю., Петров В., Смірнов М. та ін.).

Збереження і зміцнення здоров'я майбутніх фахівців та підвищення їхньої професійної компетентності у сфері здоров'язбережування розглядають як одну з найважливіших проблем досить тривалий період. На початку ХХІ ст. питанню здоров'язбережування та створення освітнього здоров'язбережувального середовища присвячено багато праць сучасних дослідників. Аналіз науково-педагогічних набутоків (Дудко С., Єфімова В., Казін Е., Миронюк Т., Міллер Н., Осадченко Т., Сериков Г., Сливка Л., Степанова М., Тушина Г., Циплюк А. та ін.) дозволяє дійти висновку, що жодна з дефініцій поняття «здоров'язбережувальне середовище» не носить універсального характеру. Більшість дослідників розглядають його як оточення індивіда, яке сприяє збереженню і зміцненню здоров'я; визначають умови, які мають різноаспектний характер та забезпечують комфортне середовище для всіх суб'єктів освітнього процесу; передбачають сукупність компонентів і чинників, які в поєднанні й взаємодії між собою сприяють формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я та оточення. На думку автора, доцільним із погляду науковців та власного викладацького досвіду є таке визначення «здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти»: оточення особистості майбутнього вчителя, у якому діють взаємопов'язані чинники та створюються умови, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я, формується мотивація до здорового способу життя з метою всебічного розвитку майбутнього фахівця та відповідає всім анатомо-фізіологічним особливостям індивіда.

Історико-педагогічний аналіз виникнення і розвитку поняття «здоров'язбережування» в галузі освіти дозволив дійти висновку, що ретроспективно проблема сягає своїми коренями вглиб віків, ідеї демократизації та гуманізації виховання особистості в здоров'язбережувальному середовищі втілювалися в життя в різні історичні епохи. На кожному етапі розвитку суспільства домінують певні орієнтири для виховання молоді. Сучасна школа потребує інноваційних технологій, здатних підготувати майбутнього фахівця до життя, діяльності в надзвичайно глобалізованому й динамічно мінливому світі, навчити сприймати його як суттєву складову власного способу життя.

Філософія виховання утверджує погляд на особистість як найвищу цінність суспільства. Розвиток особистості – безперервний процес, який не припиняється до кінця її життя. Особистість майбутнього вчителя – людина, котра усвідомлює свою індивідуальність у повноті її фізичних, психологічних та духовних якостей.

Теоретичні основи здоров'язбережування, пошук ефективних засобів, способів і методів оздоровлення організму, вимоги до виховання особистості

дозволили визначити зміст та структуру виховання майбутнього фахівця в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти як узагальнену систему вимог, що охоплює всі аспекти виховного процесу, відображає результати виховної роботи, підпорядкована провідній меті збереження і зміцнення здоров'я особистості майбутнього вчителя:

1. Формування мотивації в науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів до створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти (проведення днів здоров'я, днів туризму, які передбачають спортивні змагання, приготування туристичних сніданків, конкурси на свіжому повітрі; проведення занять із аеробіки, зумовлені атмосферою підвищеної емоційності, колективністю, музичним супроводом; заняття фітнесом, що збалансовують фізичний, психологічний та соціальний стан особистості майбутнього вчителя; створення спортивних секцій, в основі яких – колективна організація, емоційна насиченість, творча активність; заняття йогою, де відбувається розвиток урівноваженого ставлення до всіх аспектів життя; ігрова діяльність, яка сприяє суспільно-особистісному розвитку; олімпійський рух, олімпійський приклад як засіб мотивації до здоров'язбережування);

2. Створення умов для функціонування фізичної культури (формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами, розвитку рухових якостей; цілеспрямоване мотивування і стимулювання до фізкультурно-спортивної діяльності; прищеплення інтересу до активних занять фізичними вправами; озброєння теоретичними знаннями з фізичної культури та спорту для самостійних занять руховою активністю);

3. Формування культури здоров'я в особистості майбутнього вчителя (формування знань, умінь і навичок до здоров'язбережування; психологічне самовдосконалення; соціальний та фізичний розвиток; вміння зберегти й покращувати здоров'я своє й оточення та сприймати його як найвищу цінність);

4. Самовиховання, самооцінка, самоаналіз (процес цілеспрямованої праці над розвитком і самовдосконаленням; активність, спрямована на усвідомлення своїх дій та особистісних якостей; осмислення власної праці).

Концептуальну основу виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти становили такі положення:

1. Виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти спрямоване на формування знань, умінь і навичок майбутнього фахівця, застосування їх у всіх сферах життєдіяльності; здоров'язбережувальну діяльність, яка полягає в організації освітнього процесу закладу вищої освіти засобами технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти за раціонально підібраним комплексом організаційно-педагогічних умов.

2. Формування знань, умінь і навичок майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти – багатовекторна система динамічних процесів, яка базується на сукупності принципів (любові до себе й до свого оточення; здоров'язбережувальна

вихованість; саморегуляційності; свідомості й активності; працелюбності й ініціативності; взаємодія вищої школи та особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі; індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя; результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій) і теоретико-методологічних підходів (системний, аксіологічний, індивідуальний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний, синергетичний, середовищний, технологічний).

3. Ефективність упровадження в освітній процес закладу вищої освіти авторської моделі залежить від дотримання таких принципів її побудови: послідовності; взаємодії майбутнього вчителя та науково-педагогічного працівника; здоров'язбережувальне спрямування знань, умінь і навичок; використання сучасних форм, методів та засобів збереження здоров'я.

4. Провідною ідеєю концепції є розуміння того, що одним із основних завдань закладу вищої освіти є утвердження здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я студентів через реалізацію технології й організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя, що забезпечує цілеспрямовану діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу в закладі вищої освіти з метою вирішення завдань здоров'язбережування.

5. Ефективність реалізації технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти залежить від рівня науково-методичного забезпечення освітнього процесу та базується на процесах модернізації системи вищої освіти України. Показниками результату виховання особистості майбутнього вчителя є: сформованість здоров'язбережувальної спрямованості майбутнього вчителя (характеризує мотиваційну сферу особистості); освіченість особистості майбутнього вчителя в питанні збереження здоров'я (розкриває повноту й міцність знань, систему і міру їхньої узагальненості, вміння переносити в нову ситуацію, наявність відповідних умінь і навичок); вихованість особистості майбутнього вчителя (передбачає удосконалення особистісних якостей і показників загального розвитку); досвід (виявляє прагнення й наявність необхідних здоров'язбережувальних умінь у різних видах діяльності, практичних навичках (їх кількість, якість, швидкість), вміння аналізувати процес і результат конкретної праці, самоконтроль, самоаналіз).

Незважаючи на значущість заявленої проблеми, констатовано недостатність чинних зусиль вищої школи в напрямі здоров'язбережування студентів. Про це свідчить зниження рівня рухової активності, відсутність прагнення до здорового способу життя, нестача інновації у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, недостатнє формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у галузі здоров'язбережування.

У другому розділі **«Науково-методичне забезпечення виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти»** визначено критерії, показники, рівні вихованості особистості майбутнього вчителя. Охарактеризовано організаційно-педагогічні умови, розкрито мету, завдання,

компоненти моделі виховання майбутнього фахівця в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти.

На основі сутнісних характеристик виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти й положення критеріального підходу визначено основні критерії вихованості майбутнього фахівця: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний, практичний. Широкий спектр виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти, окреслений у розділах дисертації, обумовив уведення узагальнених показників для кожного з критеріїв. На основі визначених критеріїв та показників охарактеризовано рівні вихованості: низький, середній, достатній, високий.

Низький рівень вихованості особистості майбутнього вчителя прикметний слабовираженою мотивацією та ціннісними орієнтаціями до здоров'язбережування; малоініціативністю, неадекватною оцінкою своїх можливостей; низькою якістю знань, умінь і навичок збереження здоров'я; невідповідальністю за здоров'язбережувальну поведінку у всіх сферах життєдіяльності, нетерпінням, невмінням керувати своєю поведінкою; незадовільним рівнем розвитку рухових якостей, самооцінки та корекції власної поведінки, неактивністю.

Середній рівень вихованості особистості майбутнього вчителя характеризується частковою мотивацією та ціннісними орієнтаціями до здоров'язбережування; обмеженими або частковими знаннями, вміннями і навичками збереження здоров'я, посереднім аналізом, синтезом та узагальненням теоретичних знань; сформованим, але посередньо вираженим рівнем відповідальності за здоров'язбережувальну поведінку у всіх сферах життєдіяльності, витримки, терпіння; недостатнім рівнем розвитку рухових якостей, самооцінки та корекції власної поведінки, посередньою впевненістю та активністю.

Достатній рівень вихованості особистості майбутнього вчителя прикметний стійкою мотивацією та ціннісними орієнтаціями до здоров'язбережування, виявленням цікавості до покращення стану здоров'я; наявним рівнем знань, умінь і навичок збереження здоров'я, володінням теоретичним матеріалом; сформованим рівнем відповідальності за здоров'язбережувальну поведінку у всіх сферах життєдіяльності, витримкою, терпінням; достатнім рівнем розвитку рухових якостей, самооцінки та корекції власної поведінки, впевненістю в собі, вимогливістю й наполегливістю.

Високий рівень вихованості особистості майбутнього вчителя характеризується яскраво вираженою мотивацією та ціннісними орієнтаціями до здоров'язбережування, ініціативністю, відповідальністю, наполегливістю; високим рівнем знань, умінь і навичок збереження здоров'я, раціональним аналізом явищ навколишньої дійсності; відповідальністю за здоров'язбережувальну поведінку у всіх сферах життєдіяльності; високим рівнем розвитку рухових якостей, самооцінки та корекції власної поведінки, винахідливості й активності.

Ефективному вихованню особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти сприяють організаційно-педагогічні умови, які дають змогу орієнтуватися на співробітництво між суб'єктами освітнього процесу, розвиток особистісного потенціалу, активну позицію особистості до навчання та виховання.

Перша організаційно-педагогічна умова – створення здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти – передбачає процес, який вимагає підбору науково-педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти продуктивній діяльності особистості майбутнього вчителя, визначення їхньої майстерності; взаємодії вищої школи й особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі; забезпечення умов для самостійної, здоров'язбережувальної діяльності з метою підвищення професійного рівня майбутнього фахівця; стимулювання інтелектуального та творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи вирішення завдань; синергії стосунків співробітництва, співтворчості; модернізації засобів, форм, методів виховання; створення стимулюючої, позитивної, здоров'язбережувальної, духовної та морально-психологічної атмосфери; відповідального ставлення до власного здоров'я та оточення; бажання, дисциплінованість і самовіддачу. Утілення цієї умови веде до злагодженої та змістовної співпраці закладу вищої освіти, науково-педагогічних працівників, сім'ї й особистості майбутнього вчителя у сфері збереження та зміцнення здоров'я, а як результат – успіх здоров'язбережувальної діяльності.

Друга організаційно-педагогічна умова – формування здоров'язбережувальних компетентностей особистості майбутнього вчителя закладу вищої освіти – базується на здатності застосовувати знання й навички педагогічних та психологічних методів впливу на педагогічний колектив, колектив вихованців, особистість майбутнього вчителя; використовувати здоров'язбережувальні знання, вміння й навички у всіх сферах життєдіяльності (дотримання режиму дня та харчування, виконання рухової діяльності, чергування розумової та фізичної активності); здатності до саморегуляції (за Гриньовою М.); здатності характеризувати властивості, спрямовані на гармонійний розвиток особистості, її самореалізацію в професійному, творчому потенціалах, на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого й оточення. Реалізація цієї умови підвищує якість оволодіння знаннями, вміннями та навичками щодо збереження здоров'я, досвідом, цінностями і ставленням, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці, забезпечує зростання загального рівня розвитку особистості.

Третя організаційно-педагогічна умова – інноваційно-оздоровчий клімат у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів закладу вищої освіти – передбачає позитивні стосунки в колективі; раціональну організацію здоров'язбережувального процесу з урахуванням можливостей організму кожної особистості; забезпечення нормальних умов праці, навчання й відпочинку всіх учасників процесу; здорові міжособистісні взаємини, побудовані на взаєморозумінні та взаємоповазі. Виконання цієї умови підвищує мотивацію майбутнього вчителя до зміцнення здоров'я, прагнення до

збереження навколишнього середовища, здатність працювати в команді, формує навички міжособистісної взаємодії.

Четверта організаційно-педагогічна умова – впровадження в освітній процес закладу вищої освіти навчально-методичного забезпечення та методики його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя – реалізується через упровадження в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного забезпечення, до якого входять навчально-методичні комплекси дисциплін: «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах»; «Спортивно-педагогічне вдосконалення». Втілення цієї умови веде до формування цілісної системи теоретичних знань, практичних умінь і навичок у майбутніх учителів та використання їх у практичній діяльності.

Один із засобів перевірки теоретичних уявлень про досліджувані явища – метод моделювання. Структура моделі виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти складається з таких блоків: цільовий, змістовий, процесуальний, контрольний-результативний, кожний із яких об'єднує у своєму змісті структурні компоненти (рис.).

До цільового блоку моделі належать соціальне замовлення на перевірку здоров'язбережувального середовища в закладах вищої освіти, мета, завдання, теоретико-методологічні підходи, принципи виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

Мета репрезентує кінцевий результат виховання особистості майбутнього фахівця до означеного виду діяльності. Завдання спрямовані на: формування позитивної мотивації до оволодіння знаннями, уміннями й навичками в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти; забезпечення якісного засвоєння теоретичних знань, закріплення умінь і навичок, опанування технологій, методів і засобів здоров'язбережувальної діяльності, розвиток рухових якостей, активності, самооцінки; орієнтацію майбутніх учителів на осмислення потреби в здоров'язбережувальній поведінці у всіх сферах життєдіяльності.

Теоретико-методологічні підходи відображають специфіку організації виховного процесу в умовах створення здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти; до них віднесено: системний, аксіологічний, індивідуальний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний, синергетичний, середовищний, технологічний.

Принципи забезпечують ефективність виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти з урахуванням закономірностей освітнього процесу. Із-поміж них виокремлюємо принципи:

– любові до себе і до свого оточення. Принцип розкриває любов до власної особистості, дати собі право бути людиною, переживати досвід, мати страхи, переконання, помилки, недоліки, бажання і надії. Любов – високе моральне почуття є життєдайною силою, яка робить особистість майбутнього вчителя стійкою і самовідданою протягом усього життя;

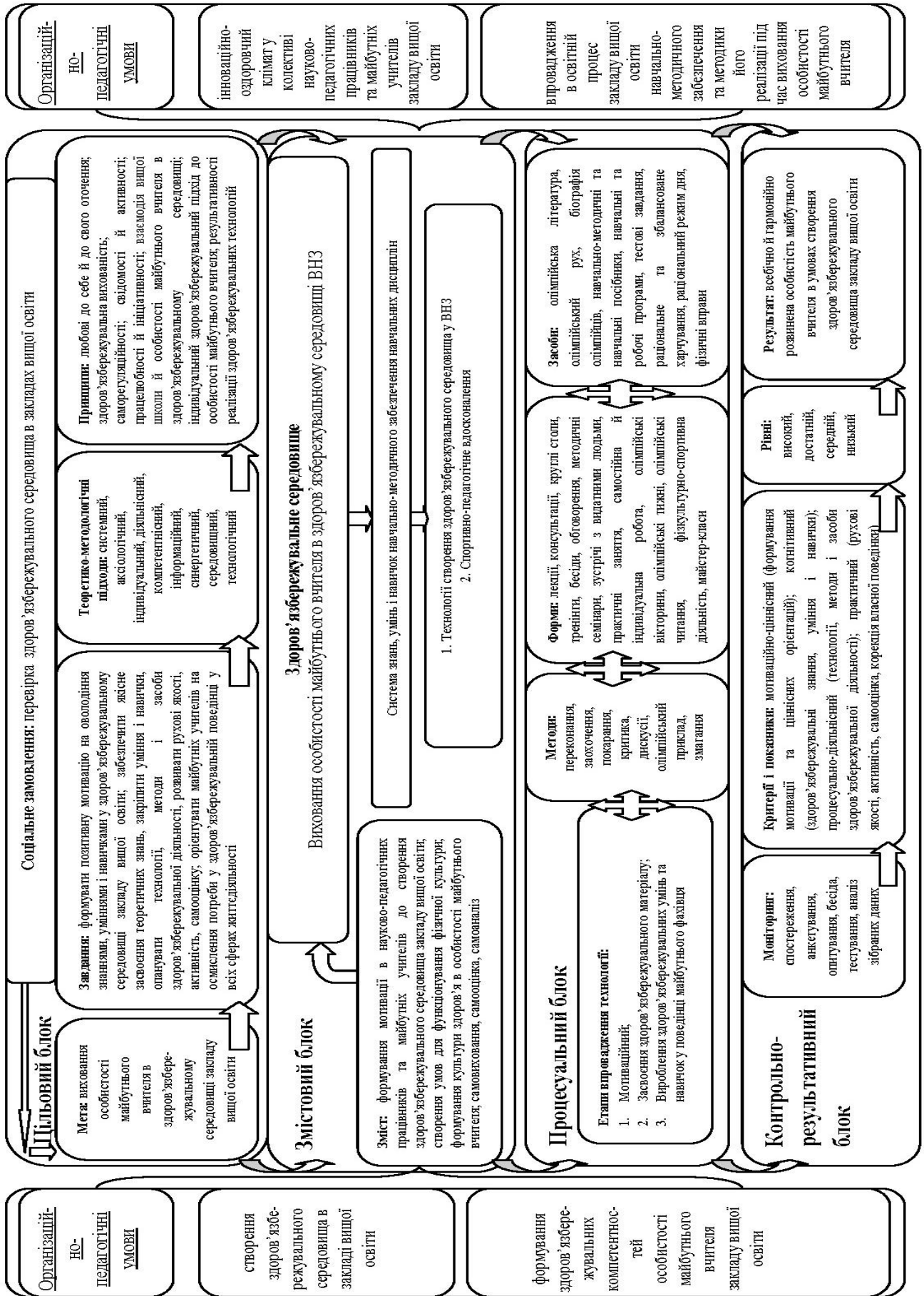

Рис. Модель виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти

– здоров'язбережувальної вихованості. Принцип спрямований на всебічний та гармонійний розвиток особистості майбутнього вчителя. Передбачає формування ціннісного ставлення майбутнього спеціаліста до здоров'язбережувальної діяльності та поглиблення власного досвіду збереження здоров'я, створення в закладі вищої освіти середовища на основі постулатів здоров'язбережування;

– саморегуляційності. Принцип полягає в орієнтації особистості майбутнього вчителя на здоров'я та успіх як найважливіших факторів у процесі створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти;

– свідомості й активності. Принцип реалізується шляхом створення в особистості майбутнього вчителя позитивного уявлення про майбутню професійну діяльність та передбачає формування розуміння сенсу збереження здоров'я, відповідно, на цій основі, інтересу до знань, умінь та навичок; вироблення мотивації до здорового способу життя; спонукання до правильної оцінки власних здоров'язбережувальних дій, учинків; виховання звичок самоаналізу, самоконтролю та потреби до самовдосконалення;

– працелюбності й ініціативності. Принцип полягає в позитивному ставленні особистості майбутнього вчителя до процесу здоров'язбережувальної діяльності і проявляється в свідомості та активності, ініціативності, задоволеності самим процесом праці, засвідчує готовність студента брати участь у суспільно корисній діяльності й досягати високих стандартів якості;

– взаємодії вищої школи й особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі. Реалізується цей принцип за умови об'єднання майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників спільною метою, знаходити свій вияв у змісті, правилах поведінки, стилі життя, традиціях;

– індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя. Принцип спрямований на створення в кожній особистості ділового настрою, збудження інтересу до засвоєння знань, виявляється в рисах темпераменту, характеру, у здібностях, особливостях і якостях психологічних процесів, у звичках та вподобаннях;

– результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій. Принцип передбачає опанування вихованцями змісту виховання, набуття ними навичок, звичок і вмінь, культури здоров'я, їхнього впливу на повсякденну діяльність, спосіб життя, хід та ефективність реалізації здоров'язбережувальних технологій.

Змістовий блок моделі відображає зміст виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти: формування мотивації в науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів до створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти; створення умов для функціонування фізичної культури; формування культури здоров'я в особистості майбутнього вчителя; самовиховання, самооцінка, самоаналіз, які об'єднують у собі всі напрями діяльності вищої школи щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді.

До змістового блоку моделі також включено навчально-методичне забезпечення, яке є частиною технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти та складається з таких навчальних дисциплін: «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі», «Спортивно-педагогічне вдосконалення».

Процесуальний блок моделі охоплює етапи впровадження технології виховання майбутнього фахівця (мотиваційний, засвоєння здоров'язбережувального матеріалу, вироблення здоров'язбережувальних умінь та навичок у поведінці майбутнього фахівця), методи (переконання, заохочення, покарання, критика, дискусії, олімпійський приклад, змагання), форми (лекції, консультації, круглі столи, тренінги, бесіди, обговорення, методичні семінари, зустрічі з видатними людьми, практичні заняття, самостійна й індивідуальна робота, олімпійські вікторини, олімпійські тижні, олімпійські читання, фізкультурно-спортивна діяльність, майстер-класи), засоби (олімпійська література, біографія олімпійців, олімпійський рух, навчально-методичні та навчальні посібники, навчальні й робочі програми, тестові завдання, раціональне та збалансоване харчування, раціональний режим дня, фізичні вправи) виховання, якими наповнюється і головна мета дослідження, і конкретні завдання щодо окремої особистості, розкривають сукупність уявлень, понять, суджень і цінностей, що ними збагачуються вихованці.

Контрольно-результативний блок моделі забезпечує моніторинг якості виховання майбутнього фахівця, виділення критеріїв, показників вихованості, визначає кінцевий результат – рівень впливу виховного процесу на розвиток і формування особистості майбутнього вчителя, до яких віднесено: систему вмінь, знань та навичок; вчинки й дії особистості майбутнього фахівця; всебічний та гармонійний розвиток вихованця; активну життєву настанову й орієнтацію на досягнення успіху.

Організаційно-педагогічні умови виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти включені до моделі, щоб показати їх значущість у забезпеченні результативності процесу виховання майбутнього фахівця.

У третьому розділі **«Технологія виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти»** розкрито зміст і структуру технології, яка передбачена концепцією та моделлю виховання майбутнього фахівця. Узагальнено практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя.

Досвід збереження і зміцнення здоров'я молодого покоління містить багато теоретичних положень та практичних надбань щодо фізичного, психічного, духовного й розумового розвитку особистості. Аналіз класифікацій чинних технологій дав можливість з'ясувати, що технологія виховання – складне динамічне явище, взаємодія учасників виховного процесу, комплекс засобів, форм, методів, їхня етапність, спрямованих на вирішення завдання виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

Концептуальними ідеями технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти є: формування знань, умінь і навичок; мотивація майбутнього фахівця до здоров'язбережування; зацікавлення особистостей регулярними заняттями зі здоров'язбережувальною активністю; зміцнення та відтворення здоров'я учасників освітнього процесу; створення безпечних умов для перебування, навчання і праці в закладі вищої освіти; раціональна організація освітнього процесу, що дозволяє зберігати наявний стан здоров'я студентів, формує вищий рівень їхньої здоров'язбережувальної компетентності, навички здорового способу життя.

Здоров'язбережувальний контекст освітнього процесу реалізовувався за допомогою методичного й діагностичного інструментарію, базованих на практичній діяльності та ефективній комунікації між суб'єктами цього процесу. Під час проведення аудиторних і позааудиторних занять, спрямованих на виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, було використано такі форми, методи та засоби: лекції, практичні й самостійні заняття, консультації, тренінги, дискусії, олімпійські уроки, інтеграцію через використання міжпредметного компонента (історія фізичної культури, олімпійський спорт, історія України, теорія і методика фізичного виховання тощо), фізкультурно-спортивну діяльність (спортивні змагання, олімпійський день, заняття в секціях та гуртках спортивного спрямування), методичні семінари, конференції, круглі столи, зустрічі, олімпійські вікторини, олімпійські тижні, кураторські години, організація роботи олімпійського кабінету (пошукова й науково-дослідна робота, презентація олімпійської літератури) тощо.

Упровадження технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти в освітній процес безпосередньо залежить від педагогічної взаємодії науково-педагогічного працівника й майбутнього вчителя, що найбільш ефективно на кожному з етапів:

1. Мотиваційний етап – ґрунтується на виробленні зацікавленості майбутнього вчителя до змісту та процесу виховання в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти засобами здоров'язбережувальної, фізкультурно-спортивної, олімпійської діяльності.

2. Етап засвоєння здоров'язбережувального матеріалу – передбачає опанування майбутніми вчителями теоретичного і практичного матеріалу та можливість оперувати ним у різних умовах.

3. Етап вироблення здоров'язбережувальних умінь і навичок у поведінці майбутнього фахівця – полягає у формуванні поведінки майбутнього вчителя у всіх сферах життєдіяльності.

Структура технології виховання особистості майбутнього вчителя охоплює чотири складові:

1. Впровадження олімпійського руху у виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти. Мета складової технології – формувати олімпійські

знання та спрямувати їх на розвиток соціального, психічного, духовного та фізичного здоров'я майбутнього фахівця; мотивувати особистість майбутнього вчителя до здоров'язбережування в душі олімпійських цінностей, усвідомлення їхнього значення у вихованні активного суб'єкта суспільного життя, а як наслідок – попередження тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, формування раціонального ставлення до свого здоров'я.

2. Формування культури здоров'я у вихованні особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти. Мета складової технології – формувати культуру здоров'я, попереджати шкідливі звички у студентів (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманію) засобами методичних порад і рекомендацій, завдання яких полягає у формуванні позитивного ставлення майбутнього фахівця до власного здоров'я й особистого способу життя за умови розуміння ним цінностей, надання пріоритетності здоров'язбережуванню через освіту.

3. Використання принципів раціонального і збалансованого харчування у вихованні особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти. Мета складової технології – ознайомити майбутнього вчителя зі значенням харчування для здоров'я людини, навчати вибирати корисну їжу на основі принципів раціональності, збалансованості, помірності та різноманітності, що забезпечують високий рівень працездатності, а як результат – збереження здоров'я та гарне самопочуття.

4. Розвиток здоров'язбережувальної активності у вихованні особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти. Мета складової технології – розвивати рухові якості майбутнього фахівця, формувати активність у суспільній діяльності, корекцію власної поведінки, вдосконалення процесів життєдіяльності, підтримка і зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я майбутнього вчителя.

Для підвищення ефективності технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти розроблено навчально-методичне забезпечення з навчальних дисциплін: «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі», «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (навчальні програми, методичні вказівки та рекомендації, тестові завдання, питання для самостійного опрацювання тощо), навчальний посібник «Збірник тестових завдань зі спортивних дисциплін» та навчально-методичні посібники «Варіативний модуль «Міні-футбол» і «Алгоритм збереження здоров'я: методичні поради та рекомендації», модель впровадження олімпійської освіти в освітній процес закладів вищої освіти, яка включає ефективні форми й методи формування олімпійських знань в особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища та передбачає активну позицію майбутнього фахівця, бажання змінюватися й уміти нейтралізувати негативний вплив внутрішніх і зовнішніх бар'єрів. Мета та завдання моделі впровадження олімпійської освіти в освітній процес закладів

вищої освіти спрямовані на таке: озброїти майбутніх фахівців олімпійськими знаннями з історії Олімпійських ігор Стародавньої Греції та сучасності, сучасного олімпійського руху, його завдань, цінностей й ідеалів олімпізму; мотивація до здоров'язбережування засобами фізичної культури та спорту, олімпійської символіки; популяризація олімпійської літератури; засвоєння студентами цінностей олімпізму; виховання особистості під впливом олімпійського прикладу.

Так, під час упровадження олімпійського руху у виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти використовували кураторські години для вироблення в студентів уміння логічно мислити й алгоритмізувати різноманітні навчально-виховні завдання та життєві ситуації. Винятково виховне значення в цьому напрямі мають позитивні зразки і приклади поведінки та діяльності учасників Олімпійських ігор, олімпійський приклад, який мотивує майбутнього фахівця до наслідування.

У процесі практичної діяльності з впровадження олімпійського руху силами студентів, студентського самоврядування, викладачів було оновлено спортивну базу, підготовлено волонтерів, які допомагали науково-педагогічним працівникам у проведенні фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, поширювати знання з олімпійської тематики поміж одногрупників. До позааудиторних форм занять також відносимо роботу олімпійського кабінету (презентація олімпійської літератури, пошукова та науково-дослідна робота), олімпійський день, олімпійські тижні, зустрічі з учасниками Олімпійських ігор, проведення круглих столів, семінарів, конференцій на здоров'язбережувальну, олімпійську тематику.

Інтеграція олімпійської освіти в навчальний процес закладів вищої освіти відбувалася через аудиторні форми занять навчальних дисциплін: «Історія фізичної культури», «Олімпійський спорт», «Історія України», «Теорія і методика фізичного виховання», «Фізичне виховання», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання легкої атлетики», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», зміст яких включав питання олімпійської тематики, олімпійські вікторини, також заняття з фізичного виховання, факультативи, спецкурси. Для формування та закріплення в майбутніх фахівців ціннісних орієнтирів під час аудиторних занять, що базувалися на ідеалах олімпізму, використовували навчально-пізнавальні ігри в процесі вивчення навчальних дисциплін.

Формування культури здоров'я у вихованні особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти відбувалося також і за допомогою лекцій, дискусій. Так, у курсі «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі» під час опанування теми «Культура здоров'я. Новий сучасний напрям у вихованні здоров'язбережувальних навиків молодого покоління» передбачена групова дискусія «Основні причини появи і закріплення шкідливих звичок у молоді».

Особлива увага в процесі виховання особистості майбутнього вчителя – самостійній роботі, оскільки головною умовою успіху стають уміння майбутнього фахівця швидко та якісно самостійно оволодівати новими знаннями в галузі збереження і зміцнення здоров'я. Наприклад, тема «Наркотики. Наркоманія – катастрофа людства» допомагає сформувати корисні знання, навички та вміння.

Під час самостійного вивчення навчальних матеріалів, літератури використовували консультації. Так, консультація з теми «Куріння тютюну – отрута для вашого організму» відбувалася у вигляді порад і рекомендацій для майбутніх учителів, як відмовитися від куріння.

Бесіда за круглим столом – особлива форма дискусійного навчання з обговоренням, яка полягала в сприянні розвитку здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх учителів через вільний обмін досвідом і думками та вироблення толерантного ставлення до висловлювань і переконань інших. Так, під час вивчення теми «Алкоголь. Пияцтво – лютий ворог здоров'ю» студенти визначали та аналізували проблеми, з'ясовували аспекти їхнього вирішення.

Використання принципів раціонального і збалансованого харчування у вихованні особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти супроводжувалося заняттям-тренінгом «Принципи раціонального і збалансованого харчування» (навчальна дисципліна «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах»), що сприяло формуванню свідомого ставлення до правильного вибору продуктів, навичок культури і гігієни правильного харчування. Такий тренінг здійснювався в процесі інтелектуальної гри «Синергія» з метою закріплення знань про взаємозв'язок явищ, обставин, пов'язаних із збереженням здоров'я.

Формування мислення, яке включає висування припущення і доведення, відбувалося під час роботи в групах, де основним завданням стала можливість майбутнім фахівцям обговорити твердження щодо правильного харчування. Наступний етап полягав у побудові гіпотези щодо вирішення здоров'язбережувального завдання, розроблення свого припущення, які в подальшому набувають змагального ефекту.

Розвиток здоров'язбережувальної активності у вихованні особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти відбувався під час вивчення курсу «Спортивно-педагогічне вдосконалення», який передбачає озброєння студентів комплексом знань, умінь і навичок із розвитку здоров'язбережувальної активності та досвідом навчально-тренувальної роботи. Так, тема «Загальна та спеціальна фізична підготовка» передбачає оволодіння студентами вмінь і навичок щодо розвитку рухових якостей із обраного виду спорту на основі авторської програми здоров'язбережувальної активності.

Важливий етап опанування навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення» – оволодіння студентами основними правилами техніки безпеки на заняттях фізичною культурою. Наприклад, тема «Вимоги

правил безпеки до місць здійснення навчально-тренувального процесу та проведення спортивних змагань» формує в студентів знання з правил техніки безпеки під час проведення занять із легкої атлетики, кросової та лижної підготовки, плавання, спортивних ігор (футбол, міні-футбол, волейбол, пляжний волейбол, баскетбол, гандбол), гімнастики, аеробіки.

На основі впровадження технології виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти узагальнено практико-орієнтований досвід виховання майбутнього фахівця та дозволило констатувати низку позитивних моментів, які були взяті до уваги в процесі дослідження: досвід роботи закладів вищої освіти України з питання збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді (Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка; Вищий навчальний заклад у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі»; Полтавський інститут бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая; Полтавська державна аграрна академія; Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького; Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини); досвід науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (Константиновська Л., Синиця В., Воліченко А., Омеляненко В., Щербак Ю., Нечипоренко Л., Глушко І., Соловійов В.); спілкування студентів із керівництвом громадських організацій (Національний олімпійський комітет України; Олімпійська академія України; Обласні відділення Національного олімпійського комітету України; Обласні відділення Олімпійської академії України); залучення майбутніх фахівців до фізкультурно-спортивного, здоров'язбережувального, олімпійського, творчого процесу (участь студентів у майстер-класах із учасниками Олімпійських ігор, Всеукраїнському спортивно-масовому заході серед дітей «Олімпійське лелечення», спортивно-масовому заході серед дітей та дорослих «Олімпійський день», Всеукраїнських й обласних спортивних турнірах, Всеукраїнських студентських науково-практичних конференціях).

Виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти є одним із основних напрямів освітнього процесу й важливим складником підготовки майбутнього вчителя. Узагальнення практико-орієнтованого досвіду закладів вищої освіти та науково-педагогічних працівників дало змогу з'ясувати, що в процесі виховання особистості загалом та формуванні здорового способу життя зокрема важливого значення набуває навчально-виховна, художньо-естетична діяльність, заняття спортом, громадська активність. Особливо цінними є напрацювання студентського самоврядування в організації просвітницьких, наукових, спортивних, оздоровчих заходів, що дозволяє підтримувати в майбутніх фахівців інтерес до нових надбань, традицій, звичаїв, знань із питань збереження і зміцнення здоров'я. Студентські колективи розвивають традиції наставництва. Саме під час неформального, довірливого спілкування студентів із викладачем-куратором або зі старшокурсником-наставником здійснювався

вплив на формування світогляду та поведінки молодшої людини. Практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти – відображення в свідомості майбутнього фахівця суспільної практики, одержаної в результаті активної, практичної, здоров'язбережувальної, олімпійської діяльності, сукупність знань, умінь і навичок, засвоєних на пережитому, випробуваному.

У четвертому розділі **«Експериментальна перевірка технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти»** відображено особливості експериментальної перевірки технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя, подано характеристику констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Представлено аналіз результатів дослідження.

Дослідницько-експериментальну роботу проводили з 2013 по 2017 рр. на базах Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Вищого навчального закладу у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі», Полтавського інституту бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, Полтавської державної аграрної академії, Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, в освітньому процесі закладів середньої освіти Полтавської області. Усього в педагогічному експерименті взяло участь 450 студентів (з них 225 у складі контрольної групи і 225 – експериментальної), а також 37 науково-педагогічних працівників.

Із метою виявлення стану вихованості особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти застосовано низку часткових методик (метод фокус-груп; тест-опитувальник «Самооцінка сили волі»; модифіковану автором «методику діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса»; сукупність методів науково-педагогічного дослідження (експертна оцінка, педагогічне спостереження, бесіда); розроблено авторські методики діагностики вихованості майбутнього фахівця (запитання «Олімпійської вікторини» (65 запитань), «Картку оцінювання рівня здоров'язбережувальних знань» (30 тестових завдань), «Картку оцінювання теоретичних знань з обраного виду спорту» (40 тестових завдань), анкету: рівень опанування майбутніми вчителями технології, методів і засобів здоров'язбережувальної діяльності (20 тверджень).

Для підтвердження ефективності запропонованої технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти проведено аналіз динаміки рівнів вихованості за кожним критерієм.

Так, до формувального експерименту виявлено, що 17,8 % студентів експериментальної та 14,2 % контрольної груп продемонстрували низький

рівень за мотиваційно-ціннісним критерієм. У 32 % майбутніх фахівців експериментальної групи та 29,8 % контрольної було зафіксовано середній рівень. Із достатнім рівнем за мотиваційно-ціннісним критерієм виявлено 39,6 % студентів контрольної і 42,7 % експериментальної груп, із високим рівнем у експериментальній групі 10,6 та 13,3 % у контрольній.

За час проведення формувального експерименту в експериментальній групі за мотиваційно-ціннісним критерієм значно зменшилася кількість студентів із низьким і достатнім рівнем, а кількість із середнім та високим – збільшилася. Після проведення експерименту отримано такі дані: високий рівень мають 24 % студентів контрольної та 56,1 % експериментальної груп, достатній рівень відповідно 42,7 та 33,3 %, середній рівень – 24,9 % контрольної та 10,6 % експериментальної груп, 8,4 % студентів контрольної групи мають низький рівень.

Рівень вихованості за когнітивним критерієм до експерименту мав такі показники: низький рівень у 50,2 % студентів контрольної та 52,5 % експериментальної груп, середньому рівню відповідали 29,8 % майбутніх фахівців контрольної і 24,9 % експериментальної груп, достатній рівень знань, умінь та навичок мали 16,4 % контрольної й експериментальної груп, високий рівень виявили 3,6 та 6,2 % студентів контрольної та експериментальної груп відповідно.

Констатувальні дані контролю показників за когнітивним критерієм, проведеного після впровадження технології й організаційно-педагогічних умов виховання майбутніх учителів в експериментальній групі, певною мірою, дають уявлення про її результативність у порівнянні з контрольною. Результати засвідчили, що високий рівень у контрольній групі продемонстрували 6,7 % студентів, у експериментальній – 26,2 %, достатній 22,7 % у контрольній та 57,4 % у експериментальній групах. Середній та низький рівень спостерігається у такої кількості студентів: у контрольній групі середній – 36 %, низький – 34,6 %; в експериментальній групі середній – 15,1 %, низький – 1,3 %

До початку експерименту студентів із високим рівнем за процесуально-діяльнісним критерієм у контрольній групі 3,6 % та 0,9 % у експериментальній, із достатнім – 14,6 та 17,8 % відповідно, переважна більшість студентів мала середній (контрольна група – 39,6 %, експериментальна група – 43,1 %) та низький рівні (контрольна група – 42,2 %, експериментальна група – 38,2 %).

Аналіз динаміки рівнів вихованості студентів за процесуально-діяльнісним критерієм контрольних груп свідчить про незначний позитивний приріст високого й достатнього рівня та зменшення кількості студентів із середнім і низьким рівнем. У процесі дослідження в експериментальній групі суттєво зріс відсоток студентів із високим (24,5 %) та достатнім рівнем (51,1 %), а відсоток студентів із середнім і низьким – істотно зменшився й складає 21,3 та 3,1 % відповідно.

До формувального експерименту за показниками практичного критерію виявлено, що 24 % студентів експериментальної та 28,9 % контрольної груп продемонстрували низький рівень. У 40,88 % студентів експериментальної та 48 % контрольної групи було зафіксовано середній рівень. Із достатнім рівнем

виявлено 28 % студентів експериментальної і 13,8 % контрольної груп, із високим рівнем у експериментальній групі 7,2 %, а в контрольній – 9,3 %. Після проведення дослідження отримано такі дані: високий рівень мають студенти 10,2 % контрольної та 20,9 % експериментальної груп, достатній рівень відповідно 29,3 та 53,8 %, середній рівень – 33,8 % студентів контрольної та 19,1 % експериментальної груп, 26,7 % контрольної та 6,2 % експериментальної групи мають низький рівень.

Динаміку рівнів вихованості особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти до і після формувального експерименту показано в табл.

Таблиця

**Динаміка рівнів вихованості особистості майбутнього вчителя
в умовах створення здоров'язбережувального середовища
закладу вищої освіти до і після формувального експерименту**

Кількість респондентів, %	Контрольна група								Експериментальна група							
	рівні								рівні							
	низький		середній		достатній		високий		низький		середній		достатній		високий	
	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
Мотиваційно-ціннісний критерій																
Кіл-ть	32	19	67	56	96	96	30	54	40	0	72	24	89	75	24	126
%	14,2	8,4	29,8	24,9	42,7	42,7	13,3	24,0	17,8	0	32,0	10,6	39,6	33,3	10,6	56,1
Когнітивний критерій																
Кіл-ть	113	78	67	81	37	51	8	15	118	3	56	34	37	129	14	59
%	50,2	34,6	29,8	36,0	16,4	22,7	3,6	6,7	52,5	1,3	24,9	15,1	16,4	57,4	6,2	26,2
Процесуально-діяльнісний критерій																
Кіл-ть	95	30	89	94	33	83	8	18	86	7	97	48	40	115	2	55
%	42,2	13,3	39,6	41,8	14,6	36,9	3,6	8,0	38,2	3,1	43,1	21,3	17,8	51,1	0,9	24,5
Практичний критерій																
Кіл-ть	65	60	108	76	31	66	21	23	54	14	92	43	63	121	16	47
%	28,9	26,7	48,0	33,8	13,8	29,3	9,3	10,2	24,0	6,2	40,88	19,1	28,0	53,8	7,2	20,9

Експериментальна перевірка впровадження технології та організаційно-педагогічних умов виховання майбутніх учителів у контексті ефективності створення здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти показала позитивні результати: рівень вихованості майбутніх фахівців за всіма критеріями покращився.

Узагальнюючи дані, можемо констатувати: високий рівень вихованості особистості майбутнього вчителя зріс у контрольній групі на 4,7 %, в експериментальній групі – на 25,6 %; достатній рівень: у контрольній групі – на 10,9 %, в експериментальній групі – на 23,5 %. Середній рівень у

контрольній групі знизився на 2,3 %, низький – на 13,2 %. У експериментальній групі середній рівень знизився на 18,7 %, низький рівень в експериментальній групі – на 30,4 %.

Після проведення експерименту високий рівень у 12,2 % студентів контрольної та 31,9 % експериментальної груп, достатній рівень відповідно у 32,9 та 48,9 % студентів, середній рівень мають 34,1 % майбутніх фахівців контрольної та 16,5 % експериментальної груп, 20,8 % студентів контрольної та 2,7 % експериментальної груп мають низький рівень.

Таким чином, у дослідженні початкові (до початку проведення експерименту) дані, одержані в процесі констатувального експерименту, збігаються, а після проведення формувального експерименту – відрізняються. Ефект змін обумовлений саме застосуванням експериментальної технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти (впровадження олімпійського руху, формування культури здоров'я, використання принципів раціонального і збалансованого харчування, розвиток здоров'язбережувальної активності), запропонованої в дисертації, за таких організаційно-педагогічних умов: створення здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти, формування здоров'язбережувальних компетентностей особистості майбутнього вчителя закладу вищої освіти, інноваційно-оздоровчий клімат у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів закладу вищої освіти, впровадження в освітній процес закладу вищої освіти навчально-методичного забезпечення й методики його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя.

Вірогідність отриманих результатів і значущість відмінностей між порівнюваними вибірками доведено за допомогою статистичних розрахунків критерія Пірсона. Алгоритм обчислення достовірності однорідності або відмінності експериментальних даних, виміряних у порядковій шкалі: обчислення для порівнюваних вибірок χ^2 -критерію ($\chi^2_{\text{емп.}}$) емпіричного значення за формулою; порівняння цього значення з критичним значенням χ^2 -критерію ($\chi^2_{\text{крит.}}$) зазначеного у таблиці для степенів свободи ($L-1$) при виборі ймовірності допустимої помилки 0,05: якщо $\chi^2_{\text{емп.}} \leq \chi^2_{\text{крит.}0,05}$ – характеристики порівнюваних вибірок однакові; $\chi^2_{\text{емп.}} > \chi^2_{\text{крит.}0,05}$ – вірогідність відмінностей характеристик порівнюваних вибірок становить 95 %.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і практичне вирішення актуальної проблеми виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, що виявляється в обґрунтуванні теоретичних та методичних засад означеного процесу, апробації, комплексній перевірці технології й організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя шляхом створення здоров'язбережувального середовища в умовах закладу вищої освіти. Результати наукового пошуку засвідчили досягнення мети, виконання завдань і послугували підставою для низки аргументованих висновків.

1. Визначено стан досліджуваної проблеми виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища та з'ясовано, що на сучасному етапі розвитку суспільства особливо зросла потреба в цілеспрямованій діяльності зі збереження і зміцнення здоров'я молоді та підвищення їхньої професійної компетентності у сфері здоров'язбережування. У майбутніх учителів закладу вищої освіти необхідно формувати динамічний стереотип діяльності й поведінки, що сприяє збереженню здоров'я, визначає дбайливе ставлення до власного здоров'я та оточення, насамперед дітей.

Уточнено ключові поняття, а саме: здоров'язбережувальне середовище закладу вищої освіти як оточення особистості майбутнього вчителя, у якому діють взаємопов'язані чинники і створюються умови, спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я, формується мотивація до здорового способу життя з метою всебічного розвитку майбутнього фахівця та відповідає всім анатомо-фізіологічним особливостям індивіда.

Особистість майбутнього вчителя – людина, яка усвідомлює свою індивідуальність у повноті її фізичних, психологічних та духовних якостей.

Здоров'язбережувальна активність як природовідповідна рухова діяльність майбутнього вчителя, що забезпечує розвиток та вдосконалення процесів життєдіяльності, підтримки і зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я майбутнього фахівця.

Олімпійський приклад конкретизовано як спосіб пред'явлення зразка сили, краси та здоров'я, поширення ідей олімпізму, розвитку олімпійського руху шляхом залучення широких верств населення до занять фізичною культурою та спортом.

2. Розкрито основні тенденції (виховання здоров'язбережувальної діяльності та культури здоров'я майбутнього вчителя; формування ціннісного ставлення особистості до здоров'я; збереження і зміцнення здоров'я майбутнього фахівця у сучасному соціумі), проблеми (зниження рівня рухової активності студентів, відсутність прагнення до здорового способу життя, нестача інновації у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, недостатнє формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у галузі збереження здоров'я) означеного процесу та встановлено, що питання формування, збереження і зміцнення здоров'я майбутніх фахівців, виховання особистості в педагогіці розглядалося як одне з найважливіших досить тривалий період.

До принципів віднесено: любові до себе й до свого оточення; здоров'язбережувальної вихованості; саморегуляційності; свідомості та активності; працелюбності й ініціативності; взаємодії вищої школи та особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі; індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя; результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій.

3. Схарактеризовано провідні положення авторської концепції виховання майбутнього вчителя, а саме:

- Виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти спрямоване на

формування знань, умінь і навичок майбутнього фахівця, застосування їх у всіх сферах життєдіяльності; здоров'язбережувальну діяльність, яка полягає в організації освітнього процесу закладу вищої освіти засобами технології виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти за раціонально підібраним комплексом організаційно-педагогічних умов.

- Формування знань, умінь і навичок майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти – багатовекторна система динамічних процесів, базована на сукупності принципів (любові до себе й до свого оточення; здоров'язбережувальна вихованість; саморегуляційності; свідомості й активності; працелюбності й ініціативності; взаємодія вищої школи і особистості майбутнього вчителя у здоров'язбережувальному середовищі; індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя; результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій) та теоретико-методологічних підходів (системний, аксіологічний, індивідуальний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний, синергетичний, середовищний, технологічний).

- Ефективність упровадження в освітній процес закладу вищої освіти авторської моделі залежить від дотримання таких принципів її побудови: послідовності; взаємодії майбутнього вчителя та науково-педагогічного працівника; здоров'язбережувальне спрямування знань, умінь і навичок; використання сучасних форм, методів та засобів збереження здоров'я.

- Провідною ідеєю концепції є розуміння того, що одним із основних завдань закладу вищої освіти є утвердження здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я студентів через реалізацію технології й організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя, що забезпечує цілеспрямовану діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу в закладі вищої освіти з метою вирішення завдань здоров'язбережування.

- Ефективність реалізації технології та організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти залежить від рівня науково-методичного забезпечення освітнього процесу й базується на процесах модернізації системи вищої освіти України. Показниками результату виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти є: сформованість здоров'язбережувальної спрямованості майбутнього вчителя (характеризує мотиваційну сферу особистості); освіченість особистості майбутнього вчителя з питань збереження здоров'я (розкриває повноту й міцність знань, систему та міру їхньої узагальненості, вміння переносити в нову ситуацію, наявність відповідних умінь і навичок); вихованість особистості майбутнього вчителя (передбачає удосконалення особистісних якостей та показників загального розвитку); досвід (виявляє прагнення й наявність необхідних здоров'язбережувальних умінь у різних видах діяльності, практичних навичках (їх кількість, якість, швидкість), уміння аналізувати процес і результат конкретної праці, самоконтроль, самоаналіз).

4. Обґрунтовано зміст та структуру моделі виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, яка містить такі блоки: цільовий, змістовий, процесуальний і контрольно-результативний, кожен з яких об'єднує у своєму змісті структурні компоненти.

До цільового блоку належать соціальне замовлення, мета, завдання, теоретико-методологічні підходи, принципи виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

Змістовий блок включає зміст виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти та навчально-методичне забезпечення, до якого входять навчальні дисципліни.

Процесуальний блок охоплює етапи впровадження технології, методи, форми, засоби виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти.

До контрольно-результативного блоку віднесено критерії, показники та рівні вихованості особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти як результату.

5. Визначено критерії (мотиваційно-ціннісний; когнітивний; процесуально-діяльнісний; практичний) із відповідними показниками, зокрема: мотиваційно-ціннісний критерій характеризує сформованість мотивації та ціннісних орієнтацій у особистості майбутнього вчителя до виховання; показник когнітивного критерію – знання особистості майбутнього вчителя з питань збереження здоров'я, уміння й навички в процесі виховання; показником процесуально-діялісного критерію є опанування майбутніми вчителями технологій, методів і засобів здоров'язбережувальної діяльності; показник практичного критерію – рухові якості майбутніх учителів у процесі виховання, рівень активності в суспільній діяльності.

Схарактеризовано рівні вихованості особистості майбутнього вчителя – низький, середній, достатній і високий.

6. Узагальнено практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, який відображається в свідомості майбутнього фахівця нагромадженням суспільної практики, одержаної в результаті активної, практичної, здоров'язбережувальної, олімпійської, творчої діяльності, сукупність знань, умінь і навичок, засвоєних на пережитому, випробуваному.

7. Розроблено, апробовано, охарактеризовано й експериментально перевірено технологію виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, яка передбачає чотири складові (впровадження олімпійського руху, формування культури здоров'я, використання принципів раціонального й збалансованого харчування, розвиток здоров'язбережувальної активності) у визначених організаційно-педагогічних умовах, до яких віднесено: створення здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти; формування здоров'я-

збережувальних компетентностей особистості майбутнього вчителя закладу вищої освіти; інноваційно-оздоровчий клімат у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів закладу вищої освіти; впровадження в освітній процес закладу вищої освіти навчально-методичного забезпечення й методики його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя.

Узагальнюючи дані, можемо констатувати, що високий рівень вихованості особистості майбутнього вчителя зріс у контрольній групі на 4,7 %, в експериментальній групі – на 25,6 %; достатній рівень: у контрольній групі – на 10,9 %, в експериментальній групі – на 23,5 %. Середній рівень у контрольній групі знизився на 2,3 %, низький – на 13,2 %. У експериментальній групі середній рівень знизився на 18,7 %, низький рівень в експериментальній групі – на 30,4 %. Після проведення експерименту високий рівень у 12,2 % студентів контрольної та 31,9 % експериментальної груп, достатній рівень відповідно 32,9 та 48,9 % студентів, середній рівень мають 34,1 % студентів контрольної та 16,5 % експериментальної груп, 20,8 % студентів контрольної групи мають низький рівень та 2,7 % експериментальної групи.

Результати дослідження вказують на позитивну динаміку показників вихованості особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти в студентів експериментальних груп, що підтверджує ефективність запропонованих експериментальних нововведень.

Дисертаційне дослідження не охоплює всієї сукупності питань та не вичерпує всіх аспектів підвищення ефективності виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо у висвітленні європейського досвіду виховання особистості майбутнього вчителя, розширенні практичної спрямованості здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів у закладах вищої освіти й удосконаленні шляхів створення здоров'язбережувального середовища та виховання майбутніх фахівців у ньому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Момот О. О. Виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу: [монографія]. Полтава, 2017. 339 с.

2. Момот О. О., Гриньова М. В., Дяченко-Богун М. М. Впровадження принципів здоров'язбережувальних технологій у систему методичної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Сучасні здоров'язбережувальні технології: [колективна монографія]. Х., 2018. С. 518–524. (Здобувачем отрунтовано впровадження принципів здоров'язбережувальних технологій у систему методичної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін).

Посібники:

3. **Момот О. О.**, Попович О. П., Бондал Е. В. та ін. Збірник тестових завдань зі спортивних дисциплін: [навчальний посібник]. Полтава, 2014. 234 с. *(Здобувачем розроблено тестові завдання для самостійної підготовки особистості майбутнього вчителя до практичних занять з обраного виду спорту).*

4. Момот О. О. Алгоритм збереження здоров'я: метод. поради та рекомендації: [навчально-методичний посібник]. Полтава, 2017. 129 с.

5. Шаповал Є. Ю., Новік С. М., **Момот О. О.**, Єрмакова О. В. Варіативний модуль «Міні-футбол»: [навчально-методичний посібник]. Полтава, 2018. 71 с. *(Здобувачем описано зразкові комплекси вправ для навчання основних технічних елементів гри в міні-футбол).*

Статті у наукових фахових виданнях України:

6. Момот О. О. Олімпійський приклад у вихованні особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Педагогічні науки. 2017. Вип. 69. С. 84–88.

7. Момот О. О. Мотивація особистості майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища вищого навчального закладу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 29 (39). С. 128–132.

8. Момот О. О. Принципи виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Педагогічні науки. 2017. Вип. 70. С. 56–59.

9. Момот О. О. Критерії, показники та рівні вихованості особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Імідж сучасного педагога. 2017. № 8 (177). С. 33–35.

10. Момот О. О. Модель виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Рідна школа. 2018. № 1–2 (1057). С. 62–66.

11. Момот О. О. Формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. СХХХVIII (138). С. 149–153.

12. Момот О. О. Створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. СХХХIX (139). С. 179–185.

Статті у наукових фахових виданнях України,

включених до міжнародних наукометричних баз даних:

13. Момот О. О. Опис навчальної дисципліни «Менеджмент безпеки під час занять з фізичної культури». Педагогічна освіта: теорія і практика. 2015. Вип. 18(1). С. 283–287.

14. Момот О. О. Програмне забезпечення курсу «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах». Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 3 (57). С. 406–411.

15. Момот О. О. Зміст теоретико-методологічних підходів до виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2016. Вип. 20 (1). С. 111–115.

16. Момот О. О. Технології створення здоров'язбережувального середовища вищого навчального закладу. Витоки педагогічної майстерності. 2016. Вип. 18. С. 222–228.

17. Момот О. О. Комплекс організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Витоки педагогічної майстерності. 2016. Вип. 17. С. 126–131.

18. Момот О. О. Траєкторія професійного зростання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2017. Вип. 22 (1). С. 160–166.

19. Момот О. О. Виховання особистості майбутнього вчителя засобами олімпізму. Витоки педагогічної майстерності. 2017. Вип. 20. С. 178–182.

20. Момот О. О. Індивідуальний здоров'язбережувальний підхід до особистості майбутнього вчителя вищого навчального закладу. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2017. Вип. 277. С. 180–183.

21. Момот О. О. Впровадження олімпійського руху у виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2018. Вип. 279. С. 126–131.

22. Шаповал Є. Ю., Момот О. О., Свєртнев О. А., Хоменко П. В. Фізіологічні особливості функціональної діяльності жіночого організму у процесі занять міні-футболом. Світ медицини та біології. 2018. № 2 (64). С. 98–103. *(Здобувачем обґрунтовано фізіологічні особливості функціональної діяльності жіночого організму в процесі занять міні-футболом).*

Статті в наукових виданнях іншої держави:

23. Момот О. О. Історико-педагогічні аспекти виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Web of Scholar. 2017. № 9 (18). Vol. 2. С. 24–28.

24. Момот О. О. Зміст виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. World Science. 2017. № 11 (27). Vol. 3. С. 47–51.

25. Момот О. О. Методика виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. World Science. 2018. № 1 (29). Vol. 5. С. 46–49.

26. **Момот О. О.,** Кириленко Г. В. Практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Web of Scholar. 2018. № 3 (21). Vol. 3. С. 35–41. *(Здобувачем узагальнено практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти).*

Стаття в іншому науковому виданні

27. Момот О. О. Сутність поняття «здоров'язбережувальне середовище» вищого навчального закладу. Імідж сучасного педагога. 2016. № 6 (165). С. 31–33.

Методичні рекомендації

28. Жалій Т. В., **Момот О. О.** Нормативні положення та методичні вказівки до правил безпеки під час занять з фізичного виховання й спорту: [методичні рекомендації для науково-педагогічних працівників і студентів університету]. Полтава, 2013. 57 с. *(Здобувачем описано методичні вказівки до правил до правил безпеки під час занять з фізичного виховання й спорту).*

Навчальні програми:

29. **Момот О. О.,** Шаповал Є. Ю. Спортивно-педагогічне вдосконалення: [навчальна програма]. Полтава, 2017. 8 с. *(Здобувачем взято участь в написанні навчальної програми).*

30. Момот О. О. Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах: [навчальна програма]. Полтава, 2017. 8 с.

Авторські свідоцтва:

31. **Момот О. О.,** Попович О. П., Бондал Е. В. та ін. Авторське свідоцтво № 60990, Україна. Навчальний посібник «Збірник тестових завдань зі спортивних дисциплін». Опубліковано 03.08.2015. *(Здобувачем взято участь в написанні авторського свідоцтва).*

32. Момот О. О. Авторське свідоцтво № 66617, Україна. Навчальна програма «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах». Опубліковано 13.07.2016.

33. Момот О. О. Авторське свідоцтво № 71652, Україна. Навчально-методичний посібник «Алгоритм збереження здоров'я: методичні поради та рекомендації». Опубліковано 27.01.2017.

Тези наукових доповідей:

34. Момот О. О. Складові частини здорового способу життя людини. Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах: III Міжнародна науково-практична конференція, м. Чернівці, 15–16 травня 2014 року: тези доповіді. Чернівці, 2014. С. 91–95.

35. **Момот О. О.**, Тернієвський Ю. І. Формування потреби ведення здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчого спрямування. Фізична культура в загальноосвітніх школах: проблеми та перспективи: регіональний науково-методичний семінар, м. Полтава, 8 квітня 2015 року: тези доповіді. Полтава, 2015. С. 40–44. *(Здобувачем обґрунтовано формування потреби ведення здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчого спрямування).*

36. Момот О. О. Рухова активність як ознака повноцінного життя та діяльності людини. Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення: XV Міжнародна науково-практична конференція, м. Суми, 23–24 квітня 2015 року: тези доповіді. Суми, 2015. С. 101–105.

37. **Момот О.**, Гета В. Формування здорового способу життя сучасної молоді. Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи: V Всеукраїнська студентська науково-практична конференція, м. Полтава, 21–22 жовтня, 2015 року: тези доповіді. Полтава, 2015. С. 13–16. *(Здобувачем обґрунтовано формування здорового способу життя сучасної молоді).*

38. Момот О. Основні аспекти професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту. Актуальні проблеми сучасного фізичного виховання та спорту: регіональна науково-практична конференція, м. Полтава, листопад, 2015 року: тези доповіді. Полтава, 2015. С. 22–24.

39. Момот О. О. Формування культури здоров'я у особистості майбутнього вчителя. Роль фізичної культури і спорту в становленні та зміцненні генофонду нації: III Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Полтава, 11–12 квітня 2017 року: тези доповіді. Полтава, 2017. С. 81–83.

40. Момот О. О. Популяризація олімпійського руху на Полтавщині. Сучасні тенденції фізичного виховання і спорту: регіональний науково-методичний семінар, м. Полтава, 12 квітня 2017 року: тези доповіді. Полтава, 2017. С. 5–8.

41. Момот О. О. Здоровий спосіб життя майбутнього фахівця. Спортивний літопис Полтавщини: сторінка історії, славетні імена: II науково-практична конференція, м. Полтава, 9 червня 2017 року: тези доповіді. Полтава, 2017. С. 60–61.

42. **Момот О. О.**, Шаповал Є. Ю. Здоров'язбережувальна активність особистості майбутнього вчителя вищого навчального закладу. International Trends in Science and Technology: International Scientific Conference, Warsaw, October 17, 2017: тези доповіді. Warsaw, 2017. Vol. 3. С. 79–84. *(Здобувачем виявлено аспекти застосування методики виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти).*

43. Момот О. О. Олімпійський рух у вихованні особистості. Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи: VI Всеукраїнська студентська науково-практична конференція, м. Полтава, 26–27 жовтня, 2017 року: тези доповіді. Полтава, 2017. С. 49–52.

44. Момот О. О. Зміст здоров'язбережувальних технологій вищого навчального закладу. Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії та перспективи: III Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція, м. Полтава, 9 листопада, 2017 року: тези доповіді. Полтава, 2017. С. 92–95.

45. Момот О. О. Формування здоров'язбережувальних компетентностей в особистості майбутнього викладача вищого навчального закладу. Освіта і здоров'я підростаючого покоління: другий міжнародний симпозіум, м. Київ, 24–26 квітня, 2018 року: тези доповіді. К., 2018. Вип. 2. Ч. 2. С. 89–90.

АНОТАЦІЯ

Момот О. О. Теорія і практика виховання майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища вищого навчального закладу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2019.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне вирішення актуальної проблеми виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, що виявляється в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад означеного процесу. Описано зміст та структуру виховання майбутнього фахівця, представлено концепцію виховання особистості майбутнього вчителя в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу вищої освіти, її основні положення. Визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний, практичний), їх показники та рівні (низький, середній, достатній, високий) вихованості особистості майбутнього вчителя. Охарактеризовано організаційно-педагогічні умови виховання майбутнього фахівця в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти. Обґрунтовано модель, що містить цільовий, змістовий, процесуальний і контрольний-результативний блоки. Теоретично змодельовано, впроваджено та експериментально перевірено технологію й організаційно-педагогічні умови, узагальнено практико-орієнтований досвід виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі закладу вищої освіти, подано характеристику педагогічного експерименту, представлено аналіз результатів дослідження.

Ключові слова: здоров'язбережувальне середовище, особистість майбутнього вчителя, виховання, олімпійський рух, модель виховання особистості майбутнього вчителя, організаційно-педагогічні умови, технологія виховання майбутнього фахівця, заклад вищої освіти.

АННОТАЦИЯ

Момот Е. О. Теория и практика воспитания будущего учителя в условиях создания здоровьесберегательной среды высшего учебного заведения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.07 «Теория и методика воспитания». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2019.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и практическое решение актуальной проблемы воспитания личности будущего учителя в условиях создания здоровьесберегательной среды учреждения высшего образования, проявляющаяся в обосновании теоретических и методических основ указанного процесса. Описано содержание и структуру воспитания будущего специалиста, представлена концепция воспитания личности будущего учителя в условиях создания здоровьесберегательной среды заведения высшего образования, ее основные положения. Определены критерии (мотивационно-ценностный, когнитивный, процессуально-деятельностный, практический), их показатели, и уровни (низкий, средний, достаточный, высокий) воспитанности личности будущего учителя. Охарактеризованы организационно-педагогические условия воспитания будущего специалиста в здоровьесберегательной среде заведения высшего образования. Обоснована модель, которая содержит целевой, содержательный, процессуальный и контрольно-результативный блоки. Теоретически смоделирована, внедрена и экспериментально проверена технология и организационно-педагогические условия, обобщен практико-ориентированный опыт воспитания личности будущего учителя в здоровьесберегательной среде заведения высшего образования, подана характеристика педагогического эксперимента, представлен анализ результатов исследования.

Ключевые слова: здоровьесберегательная среда, личность будущего учителя, воспитание, олимпийское движение, модель воспитания личности будущего учителя, организационно-педагогические условия, технология воспитания будущего специалиста, высшее учебное заведение.

ANNOTATION

Momot O. O. Theory and Practice of Education of Future Teacher in Conditions of Creating a Healthy Environment of High School. – The Manuscript.

Thesis for gaining the degree of a Doctor of Pedagogical Sciences by specialty 13.00.07 «Theory and Methods of Education». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kiev, 2019.

Theme actuality of research is predefined by education of culture of health of personality as urgent problem of modern psycho-pedagogical sciences and practices. Health is the basis of prosperity, the welfare of the nation, the source of a happy fulfilling life. The country must be managed by inspired, creative people. Therefore, they must be, first of all, healthy. Only a healthy person is able to think creatively and

achieve success, contribute to the development of our society and progressive move forward.

Preservation and strengthening the health of future specialists and improving their professional competence in the field of healthcare has been considered one of the most important problems for a rather long period. The analysis of scientific and pedagogical literature allows us to conclude that none of the definitions of the concept «healthy environment of high school» is not universal. According to the author, from the scientists point of view and their own teaching experience it is determine the «healthy environment of high school» as an environment of the personality of a future teacher, in which interconnected health factors and conditions are created for the preservation and strengthening of health, the motivation for a healthy way of life is formed in order to comprehensively develop a future specialist and correspond with all the anatomical and physiological characteristics of the individual.

Despite the importance of the problem of upbringing the personality of the future teacher in the conditions of creating a healthy environment of high school, it was stated insufficient effort of higher education in the direction of healthcare of students: it is evidenced by a decrease in the level of motor activity of students, the lack of a desire for a healthy way of life, the lack of innovation in sphere of sports and sports activities, insufficient formation of value orientations of future specialists in the field of healthcare.

In the dissertation was made the theoretical generalization and practical solution of the actual task of education of future teacher in conditions of creating a healthy environment of high school, which is manifested in the substantiation of the theoretical and methodological principles of the mentioned process. The content and structure of education of future specialist is described, the concept of education of the personality of future teacher is presented in the conditions of creation a healthy environment of high school, its basic fundamentals. The criteria (motivational-value, cognitive, procedural-activity, practical), their indicators and levels (low, average, sufficient, high) of the personality of the future teacher are determined. It is characterized the organizational and pedagogical conditions of education of a future specialist in healthy environment of the institution of high school. The model containing the purposeful, informative, procedural, control and result blocks is substantiated. It is theoretical modeled, implemented and experimental verified the technology and organizational and pedagogical conditions, generalized practical oriented experience of education of future teacher in conditions of creating a healthy environment of high school, described the pedagogical experiment, presented the analysis of the research results.

Key words: healthy environment, future teacher personality, education, the Olympic movement, model of education of future teacher personality, organizational and pedagogical conditions, technology of education a future specialist, high school.

Підписано до друку 04.10.19
Ум. друк. арк. 1,9
Наклад 100 прим.

Формат 60x84\16
Обл.-вид.арк. 1,9
Зам. № 190851

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55

